

TATİL SOHBETİ

Semiha Berksoy: 'Do sesi verdim, ölümü yendim, ama...' 'Aşktan ölebilirim'

Soru sormak, yanıtları dinlemek, konuşmak... Bütün bunlar bir adım. Tanınmak, öğrenmek, anlamak, paylaşmak, yorumlamak, değerlendirmek için attığımız adımlardan biri. Belki de ilki... Yalnız iletişim kurmak için değil, kendimizi ve yeryüzünü zenginleştirmek için, yaşamı renklendirmek için atıyoruz bu adımları... Hiçbir şeyi merak etmediğimiz, soracak sorumuz olmadığı bir dünya ne can sıkıcı, ne çekilmez olurdu! Bundan böyle her pazar, "Tatil Sohbeti"ni, birkaç arkadaş dönüştürümlü üstleniyoruz. Adımların güçlenmesi, çok sesliliğin yaygınlaşması, renklerin çoğalması ve farklılıklarla zenginleşme dileğiyle...

ZEYNEP ORAL

SEMİHA Berksoy: Türkiye'nin ilk opera sanatçılarından... **Atatürk** opera kurulması emrini verdiği **Semiha Berksoy** ordadır... Darübedayi'nin ilk oyuncularından... **Ekrem-Cemal Reşit Rey**'in müzikallerinin en popüler yıldızı... Güzel Sanatlar Akademisi'nde **Namık İsmail**'in öğrencisi (1929)... İlk sesli Türk filmine sesini veren... Berlin Operası'nda (1939) 'Ariande Auf Naxos' operasıyla, Avrupa'da opera sahnesine çıkan ilk Türk sanatçı... Hayır, bütün bu 'ilk'ler nedeniyle değil onunla konuşmak istemem. Onunla konuşmak istedim, çünkü:

Tiyatro, opera, müzik, yazı, resim, heykel sanatlarını böylesine iç içe yoğuran, tümünü bugüne, 82 yaşına dek sürdüren...

Bütün bu alanlarda, inandığından ödün vermeden, kendine özgü, benzeri olmayan eserler ortaya koyan...

Çevresine ve topluma meydan okuyarak, tepkilere almadan kendi iç dünyasını dışa vuran...

'Sıradışı' olmayı cesaretle ama daha çok keyifle omuzlayan...

'Sanat aşkı'nı, 'yaşam aşkına' dönüşürebilen kimseler, değil ülkemizde, dünyada da çok yok.

'BAK NİŞANLANDIM'

İşte bunlardan konuşacak ki, beni yine 'şaşırttı' Semiha Berksoy:

- Sana müthiş bir haberim var: Bak nişanlandım!

(Parmağındaki alyansı, altın yüzüğü gösteriyor.)

- Bu yaşta olacak şey değil ama oldu işte. Nişanlandım. Mutluluktan uçuyorum. Ona aşığım. Yanıp tutuşuyorum. Dünya güzeli bir adam. Sarışın, uzun boylu. Benden on yaş büyük... Malum, nişanlanmak gençlere mahsus bir şey. Ama biz bu yaşta nişanlandık, yüzük taktık.

(Yüreği pır pır, gözleri pırl pırl, anlatıyor:)

- Çok yakışıklı. Elegant, şık. Seksapelli var. İstese yirmi yaşında kız alır. Düşün ben 82, o 92 yaşında! Ona böyle aşığım ki, aşktan ölebilirim... Onu görünce heyecandan kalbim duracak gibi oluyor. Nasıl ki Tristan 'Isolde' deyip ölünce, karşısında Isolde de 'Tristan' diye inleyip ölürse... (Wagner'in operasını anlatıyor) Adam yaralı ne de olsa,

hadî o ölsün, ama Isolde'nin hiçbir şeyciği yok! Ama o da 'Tristan' der ve ölür. İşte Isolde'ninki aşk ölümüdür. Ben de onabakarken ölebilirim... Ancak gerçek aşkta olur bu!

- Kim bu şanslı adam?

- Ah yoo, adını söyleyemem. Benden rica etti, onun için söyleyemem. Hem adının ne önemi var! Önemli olan aşk!

'Nişanlı'ya ve **Semiha Berksoy**'a saygısızlık etmek istemediğimden, bir daha adını sormuyorum.

- Aile yakınlarım muhalefet ediyor. Bırakın, ben eğleniyorum, böyle, yaşamım uzar diyorum. Dinletmiyorum... Bu aşk tek yanlı da olsa yine mutlu olurdum. Bu yaşta aşka rastlamak, tabiatın bana verdiği bir şans. Kötü mü bu?

AŞK BİR TANEDİR

- Kötü olur mu, harika bir şey! Pekli bu aşk, önceki aşkları sılıp süpürdü mü?

- O ne demek? (Çok şaşırdı bu soruma.) Aşk, bir tanedir. İçinizdeki aşk tektir. Başlar, kimi zaman uyur, kimi zaman uyanır. Şimdiki aşkın varlığında öncekiler de yaşar, şimdikininki ateşle ötekiler de alevlenir, tutuşur... Ama gerçek aşkta olur bu. Şimdi ben nişanlıma baktım mı, Nâzım'ı, kocam Ercüment'i, beş kişiyi görüyorum karşımda. Sanki onlar gelmiş, kapımı çalıyorlar gibi oluyor...

Semiha Berksoy için nasıl 'aşk tek'-se, kahramanlar değişip aşksürüyorsa, sanat da öyle. Çalıştığı alan, verdiği eserler değişebilir ama sanat aşkı, iç dünyasını yaratıcılıkla, yorumculukla dışa vurması hep sürüyor. Bu nedenle operet ve müzikallerin yıldızıydı. Bu

Türkiye'nin ilk opera sanatçılarından, tiyatro

oyuncusu ve ressam,

82 yaşında olmasına

rağmen çalışmaya,

üretmeye, eser vermeye

devam ediyor

nedenle Berlin'de (1938-39) Butterfly, Ariande ve Wagner operaları 'Lohengrin'de Elsa, 'Tannhauser'de Elizabeth ve 'Tristan ile Isolde'nin Isolde'siydi. Bu nedenlerle tiyatrosahnelerinden hiç inmedil. (Geçen mevsim Nâzım Hikmet'in 'Ivan Ivanoviç Var mıydı Yok muydu' oyununda oynuyordu.) Bu nedenle bugün hâlâ, uzmanların nitelemekte güçlük çektiği en çok 'avant-garde' ya da 'Art Brut' diye niteledikleri resimleri yapmayı sürdürüyor. Bütün bunların tohumları çok eskiden atıldı.

ÇENGELKÖY'ÜN SÜSLÜSÜ

- Evet, çok eskiden... En eski anım annemin beni süsleyip Çengelköy'deki köşkten Beyoğlu'na götürmesi. Harika bir şapka vardı, herkes bayılırdı. (Bugün hâlâ tüm yadırgayıcı bakışlara inat harika şapkalar kullanıyor.) Dört yaşındaydım. Bize şarkıyla oyun oynatırlardı. Şarkı, Mozart'tan: Ah ne güzel çiçekler / Görenler bayılır / İyi dikkat edenler / Kokularından tanır / Gel ey güzel çiçek / Saç

"Önemli olan sanat aşkı, gerisi fasa fiso"

bana kokunu / Ben de seni bilerek / Kazanayım oyunu! (Bana yüksek sesle söylüyor şarkıyı.) Gözlerimiz kapalı, kokusundan çiçeği tanımaya çalışırdık. Melodi, Mozart'ın 'Figaro'nun Düşünü'nden ha... Annem bana şiirler ezberletirdi, onları da jestlerle, oynayarak okurdum. İşte dört yaşında opera ve tiyatro tohumları... Annem ressamdı. Öldüğünde yedi yaşındaydım. O da aşktan öldü. Babam İspanyol gribi olmuştu. Anneme, yanıma yaklaşma sana da geçer dedi. Babam uyurken annem onu öptü, öptü, on gün sonra annem öldü, babam kurtuldu. Üç ay sonra babam evlendi. Güya ben öksüz kalmayayım diye...

'Üvey valide'yi de sevecekti zamanla... Annesini çok özledi mi diye sormuyorum, çünkü özlediğini biliyorum. Bugün, bu özlem çizdiği tablolara yansıyor. Müzeye çevirmek istediği Cihanşir'deki evinde tuvallerden annesinin güzelim yüzü bize bakıyor. Ve bugün bile **Semiha Berksoy** bebekleriyle oynamayı seviyor.

- Bir yanda çocuksu bir saflık, öte yanda diğillik'in yüceltilmesi, erotizm egemenliği var tablolarınızda...

- Evet öyle, çünkü ikisini de içimde hissediyorum. Ne hissediyorsam, onun resmini yapıyorum... Kimi resimde çocuk gibiyim, kiminde şeytan, kiminde melek... Melekliğim, hiçbir karşılık beklemeden sevmem, sonsuz sevmem, aşka olan inancım. Ben sevince melekleşiyorum... Sevince, çocuk gibi saflaşıyorum... Şeytanlığım iş... Sevdiğimi bırakıp gidebilmem. Sanatım için, sevdiğilerimi bırakıp gitmişimdir, gidebilirim.

'Sanatım için' dedi. 'Özgürlüğüm için' demedi. Ama ben yine de not defterime 'Özgürlüğüm için', 'Bağımsızlığım için' diye bir not düşmüşüm. O sürdürdü:

- Bana şeytanlığı yaptıran sanat aşkı. Zaten en önemli şey sanat aşkı, gerisi hep fasa fiso... Bugüne kadar yaptığım hiçbir şeyden pişman olmayı, hep kendimi mutlu etmeyi bu sanata aşkına borçluyum. Bu sanat aşkıyla zenginleşiyorum, çoğalıyorum. Sanat aşkı insanı topluma aşkına götürür. Görüyorsun işte, evim resim tarlası gibi. Ve ben mutluyum, aşığım. Daha ne olsun? Şu sıralarda 'Sanat Aşkı' adlı bir kitap hazırlıyor. Uyumken değil, uyanıkken gördüğü rüyaları yazıyor... Evet daha ne olsun? İstanbul tiyatrolarında en ün-

lendiği yıllardır. Atatürk çağırır Ankara'ya, Köşk'e:

- Köşk'te o kırmızı salona girdim. 24 yaşındayım. Saçlarım kısacık, alagarsan kesik. Karşımda Atatürk. Bana çok yaşlı göründü. "Şarkılarınızı bir de burada bana söyler misiniz?" dedi. Operayı çok sevdiğini biliyorum. Butterfly'in aryasını söyledim. Bittiği an yerinden fırlayıp, 'Okay, okay' diye bağırmağa başladı.

- Ne demek okay?

- Türkçe bir kelimeymiş. Bravo anlamında, okaya isabet etti, bir işin hedefine varışı gibi... Beni kutladı ve emir verdi. Derhal Avrupa'ya yollayalım

92 yaşındaki nişanlısı için "Onu görünce kalbim duracak gibi oluyor" diyen ünlü sanatçı simdilik evlenmeyi düşünmüyor

diye... Ben Atatürk'ü ne zaman yakışıklı buldum bilir misin? Aynı aşkım bir ara çok öfkelenirdi, ortaya fırladı, mavi gözlerinden şimşekler çakarak orkestra şefi Zeki Üngör'ü 'Defol!' diye haykırarak kovdu. Adam haklı, kıskanıyorlar onu, reformlarını yaptırmıyorlar. Şefi kovdu, yerine Adnan Saygun'u şef yaptı. İşte o öfkeli anında içimden ne yakışıklı, ne güzel adam dedim. Bütün gece gözleri mitralyöz gibi beni deliyor, ben kaçacak yer arıyorum. Aptallık işte, ama korktum! Bir ara Şükrü Kaya ve Afet Hanım'ın ortasında otururken çok mahzunlaştı. Biraz önceki olaya üzülüyor. O zaman ona yaklaştım. Karşısına diktilik seyretmeye başladım. 'Bak, bak, iyi bak Semiha, sen bu bakışın portresini yaparsın' dedi.

O portreyi, yaptı Semiha Berksoy. Hem de öyle bir yaptı ki, yıllar sonra tabloyu gören torunu, 'Anneanne sen Atatürk'e aşıkmıydın?' diye sormaktan kendini alamadı. O tablo şimdi Yıldız'daki Sahne Sanatları Müzesi'nde...

O gecenin sonunda kristal bir şampanya bardağında Atatürk'ün sunduğu ahududu şurubunun tadını Semiha

Berksoy hiç unutmadı. Kristal bardağı uzatan ellerin alev alev yanmasını da...

Ve içinde kalanın dışavurumu: - Keşke şimdiki kafam olsaydı. Kaçacağıma, eğlenseseydim, keyiflendireseydim onu... Atatürk gibi büyük bir reformcu Latife gibi bir kadın değil, ancak çok yönlü bir sanatçı mutlu edebilirdi.

FARKSIZ AŞKLAR

Yaşanmış aşklar, yaşanmamış aşklar... İkisi arasında pek fark yok yaşadığımız kadarıyla.. Nâzım Hikmet, Fikret Mualla, Ekrem ve Cemal Reşit Rey kardeşler... İnsana duyulan aşk nerede başlar nerede biter, sanata duyulan aşk nerede biter nerede başlar? Uff, amma belirsiz!

Ama yaşam tutkusu, aşka aşık olmak, işte o kesin ve iflahı yok!

- **Semiha Hanım**, bir tablounuzda 'Do sesi verdim / Ölümü yendim' diyorunuz. Yaratıcılıkla, sanata ölüme meydan mı okuyorsunuz?

- Operadan emekli olmuşum. Uzun süredir söylemiyordum. Yaşlıdım diye korkmaya başladım. Benim gibi Wagnerien soprano için, volümlü kalın ses için, do sesi vermek çok güçtür. Yaşlılık korkusu geldi. Allah'a dua ettim, yeniden bir do sesi verebilsem, gam yemem diye. Ama 75 yaşında do sesi vermek imkânsız. Allah'tan olmayacak bir şey istiyorum. Başladım çalışmaya. Çalıştım, çalıştım, çalıştım. Sonunda oldu, do sesi verdim. Böylece yaşlılık korkusunu ve ölümü yendim. Bugün de do sesi verebiliyorum.

VE ÖLÜMÜ YENİŞ

Hayır, artık korkmuyor ölümünden. Nişanlısı, Çengelköy'de kendi mezarını yaptırmıştı, şimdi de Semiha Hanım'ın mezarını yapıyor. Ama 'Do sesi verdim, ölümü yendim' deme bilgeliğini gösteren bir yürek, ölümü niye düşünsün?

Bakmayın operakahramanları Tristan ya da Isolde'lerin genç öldüklerine. Semiha Berksoy, opera değil, yaşam kahramanı. Ve aşık olduğu sürece (aşktan ölmezse) yaşayacak. Bize de, yaşama, aşka ve sanata bunca sınıksız sarıldığı için, dünyamızı bunca renklendirdiği ve değerlendirdiği için ona teşekkür etmek düşecek.

